

Semmelweis Ignác Fülöp és Markusovszky Lajos jubileumát 2018-ban együtt ünnepelhetjük

Horváth Boldizsár dr.

Markusovszky Kórház, Szülészeti és Nőgyógyászati Osztály (m.b. osztályvezető főorvos: Dr. Koppány Csaba)

(Markusovszky Lajos: „Ha valaki nem lehet a fény forrása, akkor legalább lámpavivőként világítsa meg mások útját”)

A szerző Semmelweis Ignác Fülöp az anyák megmentője és Markusovszky Lajos a nagy magyar orvosszervező kapcsolatát mutatja be. Markusovszky Lajos az Orvosi Hetilap alapítójának segítségével, Semmelweis tanai és azok nemzetközi elismerése feledés homályba vesztett volna. Felfedezésének megfelelő publicitásának is köszönhető, hogy „harcostársai” Louis Pasteur, Joseph Lister és mások is elismerték Semmelweis úttörő voltát a sebfertőzés elhárításának területén. A két magyar orvos kapcsolatában nemcsak a nagy felfedezésben történő azonosulás, egymást támogató szakmai meggyőződés, de hazaszeretetük, 1848. március 15. volt együttműködésük szilárd alapja.

Kulcsszavak: Markusovszky–Semmelweis kapcsolata, Semmelweis jubileumi év

We can celebrate the jubilee of Ignatius Phillip Semmelweis and Louis Markusovszky together in 2018

The author summarizes the relationship between two famous Hungarian physicians Ignaz Phillip Semmelweis and Louis Markusovszky. Markusovszky surgeon, the founder and publisher of Orvosi Hetilap (Hungarian Medical Journal) and the great healthcare organizer in Hungary generally accepted that, the professor Semmelweis was the first to identify the mode of transmission of puerperal sepsis. Semmelweis's results lacked scientific explanation at the time. As a result of the proper publicity of the discovery, first in Orvosi Hetilap, and later "some research fellow" Louis Pasteur, Joseph Lister and others developed the germ theory of disease. The connection between Semmelweis and Markusovszky was linked them to the patriotism and the Hungarian Revolution.

Keywords: Relationship between Semmelweis and Markusovszky, Semmelweis jubilee year

A jubileum szó héber–latin eredetű. Ezt 25. évfordulóra, vagy annak szorzójában használjuk. A 2018-as év nemcsak Semmelweis Ignác Fülöp születésének, de Markusovszky Lajos halálának is jubileuma. Ezért különös 2018-as év a magyar és egyetemes orvos történelemben: két csillag együttállása az orvoslás históriája égén. A két orvos génusz kapcsolatáról több tanulmány is született, de a vissza-vissza térő visszaemlékezések segíthetnek a történelmi homályok felderítésében [1-7]. Ez év Semmelweis Ignác Fülöp, az anyák megmentője születésének 200. évfordulója – az emlékévet kormányhatározat is támogatja (1872/2017 Korm. határozat) – és ez évben Markusovszky Lajos a hadisebész, a nagy orvos-szervező, az Orvosi Hetilap alapítója halálának 125. éves évfordulóján is emlékezhetünk.

Az „iker csillagok” feltűnése bizonyosan nem teljesen véletlen, érdemes erről megemlékezni. Életútjuk párhuzamosága kézenfekvő. Semmelweis és Markusovszky orvosi szemlélete és együttműködése példaértékű. Markusovszky a máig is az orvoslás tudományát támogató Orvosi Hetilap megalapítója három évvel korábban született, és 21 évvel élte túl az

anyák megmentőjét. Mindketten magyarok, máig vitatott eredettel. Magyarságuk bizonyosságául *Nemeskürty István*, a híres történész érvelése a legkézenfekvőbb: mindketten elkötelezett hívei voltak a '48–49-es magyar forradalom és szabadságharcnak, tehát elkötelezett magyarok voltak [8].

Mindketten jogászai tanulmányokkal kezdték pályájukat, de egy év után az orvoslást választották. Világképük azonos: konzekvens természettudományos szemlélet. Tudásuk alapjait mindketten a pesti és bécsi egyetemen szerezték, bár Semmelweis a 2-3. egyetemi éveket Pesten végezte, oklevelét Bécsben kapta 1844-ben, Markusovszky Pesten volt hallgató, diplomája (1844) is itteni, de Bécsben Wattmann professzor mellett volt mütönövendék 1846–47-ben.

Barátok és küzdőtársak voltak. Gondolkozásuk logikai módszerében azonban megmutatkoznak egyéniségük különbözőségei. Mindkettő vérmes temperamentumú, Semmelweis az indulatosabb és pszichésen sérülékenyebb. Markusovszky Semmelweist így jellemezte: „...élete törekvésének fő-, szinte egyedüli célja a tudomány volt, melyre, valamint egyetemünk haladásának ügyét felkarolni mindig

Levelezési cím: Prof. Dr. Horváth Boldizsár, Markusovszky Kórház, Szülészeti és Nőgyógyászati Osztály
9700 Szombathely, Markusovszky u. 5., drhorvathboldizsar@gmail.com

készen állott, megtevéen erejéhez képest mindazt, amire mint ember, orvos, tanár és e hazának polgára kötelezve volt” (Markusovszky L: Semmelweis tanár emlékezete, Orvosi Hetilap 1865). A két géniusz párhuzamában tudni kell, Semmelweis az aszepszis-antiszepszis felismerője, míg pályatársa Markusovszky Lajos, Balassa János tanítványaként hazánkban elsőként alkalmazták az éternarkózist, sőt mint hadisebész kezdeményezte a hadszíntéren szolgálatot teljesítő orvos táskájának kötelező tartozékaként az étert. Mindketten tehát innovatív orvosok voltak [7, 10].

Ha valaki, úgy Markusovszky sokat tett Semmelweis tanának elfogadtatásáért. Világosan látta, miért mellőzik és támadják Semmelweis tételeit (Die Aetiologie, der Begriff und die Prophylaxis der Kindbettfiebers 1861) [11]. Semmelweis Ignác már 1858 első felében három előadásban (Budapesti Királyi Orvosegyesület január-május) ismertette a gyermekági láz kórtanát, amelynek teljes szövege Markusovszky segítségével nyomtatásban megjelent 1858-ban – hat részben – az Orvosi Hetilapban [12]. Könyvismertetésében „A gyermekági láz kórtanáról” az Orvosi Hetilapban 1861-ben így írt: „... ki a közvélemény ellen, legyen az bár tudósok véleménye, föl mer kelni s az évszázados hitet megingatni – az pártütő, kit ha okkal legyőzni nem lehet, erőhatalommal kell elutasítani és megsemmisíteni – Így járt szerzőnk is.” A szenvedélyes azonosulás írta vele a recenzió talán legszebb sorait: „...A tanár nem barátja a polémiának, a könyvellenező vélemények cáfolatára van fordítva, a cáfolat nem enyhe, fogalmazása során nem húzott kesztyűt, ami a szíven fekszik, fennszóval kimondja, nem cukros labdacskákkal ezer bocsánatot kér. A gyermekági láz kórtanának bulváratára nincs befejezve, sőt bizonyos, Semmelweis tanár adta definíció is csak elsődlegesnek tekinthető, a szabatos fürkészőnek, azt hisszük, ki kell még kutatni, mi és milyen azon rothadt szerves anyag mely fertőzést okozza, mi úton és módon jut ez az anya szervezet belsejébe, mint működik ott, melyek felszívódásának és működésének feltételei...”. A világraszóló felismerés igen világos ismertetése, évekkel Joseph Lister, Louis Pasteur és Robert Koch felfedezései előtt vitathatatlanul, szépen bizonyítja a gyermekági láz oka felismerésének prioritását [14-16].

Markusovszky így írt 1865 augusztusában az általa szerkesztett Orvosi Hetilapban Semmelweis tanár emlékezetéről: „Különös határozata a gondviselésnek, azonos kór azzal, melynek okai kifürkészésének bűvárunk legjobb erejét szánta, s mely elöl annyi életét megmentenie sikerült, az ő saját életének végét siettesse, és gyors halálát okozza...nem szabad megfedkezniünk tiszta jelleme, igaz szíve, mindenkor őszinte, jó szándékú magaviseletéről...mit jónak és igaznak hitt, heves vitatása, a rossznak vagy a tudományra nézve károsnak látásra vagy hallatára benne felindulat, valamint nyilvánulásra nézve testi szenvedő állapotában tartják magyarázatukat, iránnyuk és tiszta céljuk által tökéletesen igazolván...élete törekvéseinek fő-, szinte egyedüli célja a tudomány volt...” Később a Tudományos Akadémia ülésén (1886. 11. 26.) emlékezett így a nevezetes felfedezésről: „...még csak egyik hazánkfiának, boldogult Semmelweis tanárnak azon észlelését említem fel, mellyel elernyedetlen buzgóságú törekvésének sikerült a bécsi kórházban éveken át dühöngő és minden hivatalos bizottmánnyal dacoló gyermekági láz okát fölfedezni és szerencsésen eltávolítani...” (Orvosi Hetilap 1886) [14].

Tauffer Vilmos, a híres szülészprofesszor, aki az idő tájt a Szülészeti Ügyek Kormánybiztosa, 1918-ban, a géniusz születésének centenáriuma jegyzett beszédében, mikor már a fejlett nyugat is a tudós magyar orvosprofesszort „az anyák megmentője”-ként értékelte, joggal hiányolta a Semmelweis-

szoborcsoporthól Markusovszkyt. „...mert nagy kérdés, hogy Markusovszky morális hatása nélkül egyáltalán napvilágot látott volna-e Semmelweis epochális munkája 1861-ben, mert tudva van, hogy Bécsből való távozása után teljes 10 éven át apáthiás hallgatásba merült, melyből csak környezetének – és különösen Markusovszkynak – ráhatása folytán lépett ki ismét.” [6].

Záró gondolatok

Semmelweis halála után elültek (átmenetileg hallgattak) a szakmai viták. Nem csoda, hogy a bécsi, az Allgemeine Krankenhausban felállított ravatala előtt 1865. augusztus 14-én, a bécsi barátai mellett csupán Markusovszky Lajos képviselte a magyarságot, pesti orvoskart és a családot.

Az is állítható, hogy Markusovszky Lajos tudománypolitikai segítségével nélkül, Semmelweis tanai és azok nemzetközi elismerése „az anyák megmentője” Markusovszky nélkül a felédés homályba vesztetett volna. Talán a korszakalkotó felfedezésének megfelelő publicitásának is köszönhető, hogy „harcostársa” a skót Lister is elismerte Semmelweis úttörő voltát a sebfertőzés elhárításának területén. Halálának századik évfordulója tiszteletére 1965-ben UNESCO elismerve érdemeit és az évet „Semmelweis Évnek” nyilvánította.

Semmelweis sokat vitatott betegségről és haláláról érdekes eszmefuttatást közölt Gaál Péter 2017-ben az Orvosok Lapjában, érdemes azt elolvasni [17].

A két neves orvost nemcsak több évtizedes barátság és kissé aszimmetrikus szakmai kapcsolat köti össze, de egy csoda, a pesti ifjúság forradalma is, mely kifejezte mindketőtjük teljes emberi, szakmai és hazafiúi beállítottságát, lelkesültségüket a polgári Magyarországról. Sőt bátran mondhatjuk: nemcsak a nagy felfedezésben történő azonosulás, a vált vállnak vetett, egymást támogató szakmai meggyőződés, de 1848. március 15. volt együttműködésük szilárd alapja. Csodáljuk ennek fényében a páros csillag ragyogását!

IRODALOM

1. Cholnoky P. Markusovszky Lajos és Semmelweis Ignác együttműködése. Orv Hetil 2008; 149: 949–950.
2. Feiszt Gy. „Csak a jövő biztos, a múlt állandóan változik” Markusovszky Lajos legendája. Orv Hetil 2011;152: 805–808.
3. Horváth B. Markusovszky Lajos és Görgey(i) Artúr kapcsolata. Vasí Szemle 2016; 70: 549–553.
4. Horváth B. Semmelweis és Markusovszky egy jubileumi év tükrében. Szombathelyi7 2015. szombathelyi7/ter-kep/7347.
5. Keszei, Sz. A fővezér orvosa. (Legenda és valóság dr. Markusovszky Lajos 1948–49-es szerepéről). Vasí Szemle 2000; 44: 533–541.
6. Trencsényi, T. In Réti E szerk. A Magyar Orvosi Iskola Mesterei. Medicina Könyvkiadó Bp. 1969. 56–57.
7. Regöly-Mérei Gy. Semmelweis és Markusovszky orvosi szemlélete. Orv Hetil 1968; 109: 1495–1498.
8. Nemeskürty I. Mi, magyarok. Történelmünk ezerszáz éve; 5. (ed.); Akadémiai Kiadó Bp. 2006.
9. Geröly-Mérei Gy Semmelweis és Markusovszky orvosi szemlélete In: Semmelweis Ignác emlékezete Semmelweis Emlékkönyv Magyar Tudománytörténeti Intézet Bp-Piliscsaba 2001. ISSN 146-5368.
10. <http://semmelweis.hu/hirek/2015/04/20/ketszaz-eve-szuletett-markusovszky-lajos/>
11. Semmelweis I.F. Die Aetiologie der Begriff und die Prophylaxis der Kindbettfiebers. Pest, Wien u. Leipzig. Hartleben's Verlags-Expedition, 1861.
12. Semmelweis I.F. A gyermekági láz okáról Orvosi Hetilap 1858; pp 1–5, 17–21, 65–69, 81–84.
13. Markusovszky L. Hangok Semmelweis tana felett a gyermekági láz okairól In: Semmelweis Ignác emlékezete Semmelweis Emlékkönyv Magyar Tudománytörténeti Intézet Bp-Piliscsaba 2001. ISSN 146-5368.
14. Trencsényi T. Markusovszky Lajos Életműve. In: Az Orvosi Hetilap centenáriumi emlékkönyve. Medicina Kiadó, Budapest, 1957, 5–20.
15. Kapronczay K. A. „Semmelweis-kutatás” története Orv Hetil 2017; 158: 1195–1199.
16. Fehér J (ed.) Az Orvosi Hetilap 150 éves pályafutása. Emlékkönyv az Orvosi Hetilap alapításának 150. évfordulójára. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007.
17. Gaál Cs. Semmelweis halálának ürügyén. Orvosok Lapja 2017; 1–2: 24–26.